

SAŽETAK

Zbornik *Vukovar danas – sjećanja, iskustva i realitet življenja* nastao je kao rezultat jubilarnog, 25. znanstveno-stručnog skupa Vukovar '91. – trideset i jedna godina poslije, održanog 14. i 15. studenoga 2022. u Vukovaru. Znanstveno-stručni skup Vukovar '91. već se tradicionalno održava u sklopu službenog programa Dana sjećanja na žrtvu Vukovara 1991. u organizaciji Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar, a protekli je organiziran u virtualnom okruženju (putem aplikacije ZOOM) pod visokim pokroviteljstvom potpredsjednika Vlade i ministra hrvatskih branitelja g. Tome Medveda, medijskim pokroviteljstvom Hrvatskog radija Vukovar te uz tehničku podršku Hrvatske matice iseljenika.

Na skupu je sudjelovalo trideset i osam uglednih govornika (povjesničara, sociologa, komunikologa, politologa, demografa, antropologa, geostratega, geografa, ekonomista...) iz Hrvatske i inozemstva (SAD, Bosna i Hercegovina), koji su prezentirali ukupno 25 priopćenja, među kojima je pet izlaganja imalo uvodni karakter, a preostalih 20 priopćenja bilo je predstavljeno na četiri sjednice.

Sa spomenutoga skupa u ovome zborniku prezentira se ukupno 12 radova, u kojima je s područja sociologije, demografije, povijesti, teologije, književnosti, ekonomije, politologije i drugih znanstvenih polja izneseno mnogo do sada neistraženih činjenica o Vukovaru '91. te o aktualnom stanju na području Grada Vukovara i cjelokupne Vukovarsko-srijemske županije.

U prvom poglavlju nalazi se rad autorâ *Josipa Ježovite, Tonija Ćosića i Nike Đuho* pod naslovom „Analiza sadržaja, tema i karakteristika autora objavljenih radova na znanstveno-stručnim skupovima Vukovar '91.” u kojemu autori iznose rezultate analize sadržaja radova iz do sada objavljenih zbornika radova predstavljenih na ukupno 24 održana znanstveno-stručna skupa Vukovar '91. Cilj autora bio je, kroz analizu sadržaja radova, „identificirati raznolikost obrađenih tema te njihov prostorni i vremenski obuhvat”, a kao dodatni zadatak učinjena je i analiza osnovnih karakteristika autora radova. Temeljem analize gotovo dvije stotine radova autori su identificirali ukupno 74 različite teme koje su dodatno klasificirali u jedanaest tematskih blokova. Ukazuju na kontinuirano povećanje broja obrađenih tema i vremenskog i prostornog okvira koje autori obuhvaćaju svojim analizama, kao i na kontinuirano povećanje broja autora čiji su radovi publicirani u zbornicima te broj znanstvenih polja kojima autori pripadaju.

Promatrajući dobivene rezultate iz postmodernističke perspektive zaključuju da oni ukazuju na „potrebu znanstvene zajednice da neku pojavu objasni u odnosu prema prostorno-vremenskom i sociokulturnom kontekstu u kojem se ta pojava nalazi ili se odvijala” što je posljedično dovelo do razvijanja novih perspektiva iz kojih se promatra fenomen Vukovara '91., kao i njihove interakcije.

U drugom poglavlju je rad autora *Vine Mihaljevića* naslovljen „Religija je egzistencijalno i smisleno uporište života pojedinca i zajednice u Vukovaru (trideset godina od Vukovara '91.)” u kojemu se, na temelju rezultata provedene analize o položaju religijskih tema u strukturi glavnih i specifičnih tematskih cjelina u do sada objavljenim zbornicima radova proizašlim iz 24 održana znanstveno-stručna skupa Vukovar '91., progovara o religiji kao o „jednoj od bitnih sastavnica stvaranja, izgradnje i strukturiranja vukovarskog društva i kulture u razdoblju od Vukovara '91. do aktualnog vukovarskog društva i kulture”. Autor na temelju do sada objavljenih radova s religijskim sadržajem zaključuje da „religija ima važnu ulogu i značenje u događajima vezanim uz Vukovar '91., zatim u tranzicijskim i integracijskim procesima te u izgradnji suvremenoga pluralnoga, demokratskog, slobodnog i pravednog društva Vukovara, gradi mir i jednakost u različitosti zadnja tri desetljeća od Vukovara '91.”

U trećem poglavlju u radu autora *Petra Eleza*, naslovljenom „Arhivski fond: Komisija za popis i procjenu ratne štete na području Vukovarsko-srijemske županije (1991. – 1999.)” daje se pregled arhivskoga gradiva o ratnim štetama na području Vukovarsko-srijemske županije nastalog radom Komisije za popis i procjenu ratne štete u toj županiji. U okviru prikaza navedene građe autor daje uvid u „povijest osnivanja, djelovanja i vrste navedenih komisija, na kategorizaciju, sistematizaciju i tipologiju ratne štete, na vrste dokumentacije, kao i na njene stvaratelje i imatelje.” Na temelju navedenoga ukazuje da je spomenuto arhivsko gradivo „potencijalni izvor podataka za sadašnja i buduća povijesna, demografska, sociološka i druga istraživanja pojedinih događaja, pojava i procesa povezanih s Domovinskim ratom te okvir i polazište svakog ozbiljnijeg nastojanja da se ratna šteta, koliko je to god moguće s obzirom na okolnost da njena procjena uključuje, među ostalim, i pretrpljenu bol i stres, odnosno duševne i psihičke dimenzije stradanja, i pojedinaca i hrvatskog društva u cjelini, iskaže na egzaktan i kvantitativno mjerljiv način.”

U četvrtom poglavlju autori *Josip Esterajber* i *Mirjana Semenić Rutko* u radu pod naslovom „Vukovar i Mariupolj – ponavljajući obrazac dehumanizacije” progovaraju o sličnostima i razlikama u razaranju Vukovara i Mariupolja, usredotočujući se na „prikaz ponavljajućeg ideološkog obrasca dehumanizacije”. U tom kontekstu ukazuju na „brojne geopolitičke i ideološke sličnosti”. Autori se tako osvrću na prikaz razlika i sličnosti između „Putinove Rusije i Milošević-

ve Srbije [koji] iz različitih narativa (povijesni, demografski) nastoje opravdati agresiju, a u oba slučaja navodi se i genocidni karakter prethodnih režima, pri čemu su moderna Ukrajina/Hrvatska prikazane kao sljednice nacističkog/ustaškog režima i države agresivno nastrojene prema Srbima/Rusima.” Progovarajući o ideološko-političkom narativu ruskih/srbijanskih teoretičara, poput Dugina i Šešelja, i „negaciji prava na suverenost i identitet Ukrajinaca/Hrvatima” koji su u sebi opravdavali agresiju autori se dodatno osvrću i na primjere dehumanizacije: razaranje civilnih objekata i ubojstva civila, napade na skloništa, prosvjetne, kulturne i zdravstvene ustanove, kao i na fizičko i psihičko maltretiranje odnosno postupanje prema civilima nakon okupacije.

U petom poglavlju autorica *Vlasta Novinc* u radu „Do grla u povijesti – *Jom Kipur* Ivane Šojat (2014.)” analizira roman Ivane Šojat *Jom Kipur* te, primjenjujući teoriju traume i narativnu analizu, daje deskriptivan prikaz radnje romana istovremeno prezentirajući i „jezične strukture koje konstruiraju osobne identitete, kao poželjne obrasce ponašanja s kojima se suočavaju likovi kao predstavnici suvremenog hrvatskoga društva u njihovim potragama za emancipacijom i pomirbom sa samim sobom”.

U šestom poglavlju autori *Nenad Pokos* i *Ivo Turk* u radu „Promjena demografskih obilježja grada Vukovara 1991. – 2021.” iznose rezultate analize promjena glavnih demografskih obilježja grada Vukovara u razdoblju od četiri posljednja popisa stanovništva. Pokazuju brojčano kretanje stanovništva, razloge aktualnog smanjenja broja stanovnika, navode promjene u spolnoj, obrazovnoj, narodnosnoj i vjerskoj strukturi te u strukturi stanovništva po ekonomskoj aktivnosti. Rezultatima analize ukazuju na znatno pogoršanje demografskih prilika u gradu Vukovaru u promatranom razdoblju koje se očituju u činjenicama da se broj stanovnika od 1991. do 2021. upola smanjio, u prisutnosti dugotrajne prirodne depopulacije, velikom broju odseljenih osoba, intenzivnom starenju stanovništva te nepovoljnom ekonomskom sastavu. Jedino poboljšanje koje uočavaju u promatranom razdoblju u gradu Vukovaru je poboljšanje obrazovnog sastava stanovništva. Za nepovoljno demografsko stanje ključnim drže Domovinski rat, na koje je dodatni negativni utjecaj imala ekonomska kriza i opće nepovoljno ozračje u Hrvatskoj.

U sedmom poglavlju autorice *Sandra Mrvica Mađarac*, *Lana Gubić Kučan* i *Višnja Bartolović* u radu „Percepcija Grada Vukovara kao turističke destinacije” prezentiraju rezultate istraživanja provedenog anketnim upitnikom na ukupno 150 ispitanika, koje je imalo cilj ustanoviti „doživljavaju li ispitanici Vukovar kao turističku destinaciju, koja je percepcija ispitanika na spomen toga grada, sklonosti prema selektivnim oblicima turizma u njemu te imaju li želju kao turisti posjetiti Vukovar”. Na temelju provedene analize ukazuju da grad Vukovar čak 81,9% sudionika istraživanja vidi kao poželjnu turističku destinaciju percipira

81,9 % ispitanika, ali i da 52% sudionika ne percipira Vukovar isključivo kao mjesto stradanja u Domovinskom ratu. S obzirom na brojne potencijale kojima grad Vukovar raspolaže za daljnji razvoj turizma autorice drže da je potrebno dodatno ulagati u „marketinške akcije kao promocije grada i njegovih turističkih potencijala”.

U osmom poglavlju *Anita Dremel* u radu „Kritički pogled na neke česte pretpostavke u istraživanjima roda i rata: rodna dimenzija osobnih sjećanja na Domovinski rat” donosi rezultate dubinskih polustrukturiranih intervjua o rodnoj dimenziji sjećanja na Domovinski rat te zaključuje da postoje „izražene rodne razlike u sjećanjima na rat te upozorava na upletenost roda u rat i militarizam, potvrđujući teze koje tvrde da se analize rata značajno mogu informirati analizama roda kao socijalnog konstrukta i političke kategorije”.

U devetom poglavlju autorica *Julija Barunčić Pletikosić* u radu naslovljenom „Simbolika Vukovara u kulturi sjećanja učenika osnovnih škola” prezentira rezultate istraživanja u kojem su učenici osmih razreda osnovnih škola odgovarali o značenju koje oni pridaju Domovinskom ratu, Vukovaru i njegovim memorijskim lokalitetima. Otkrivajući narativ učenika zagrebačkih osnovnih škola o Vukovaru kao simbolu rata i stradanja autorica tumači dobivene rezultate u kontekstu stvaranja kulture sjećanja i „historiografskog tumačenja prošlih događaja na temelju sjećanja, odnosno utjecaja diskursa sjećanja na stvaranje odnosa prema prošlosti, Domovinskom ratu i simbolici Vukovara”. U radu na koncu zaključuje da posjet učenika osmih razreda najznačajnijim memorijskim lokalitetima u Vukovaru te obrađeni nastavni sadržaji o Domovinskom ratu u okviru kurikuluma iz povijesti za osnovne škole imaju pozitivan utjecaj na razvoj kulture sjećanja.

U desetom poglavlju *Matea Milak* i *Krešimir Peračković* u radu „Pandemijsko iskustvo života mladih Vukovarsko-srijemske županije u virtualnoj svakodnevnicu” predstavljaju rezultate istraživanja provedenog u sklopu projekta pod nazivom “Od lokalnih do virtualnih zajednica – Društveni odnosi mladih u uvjetima nametnutog prostornog distanciranja”. Na temelju stavova ukupno 552 ispitanika, učenika trećih i četvrtih razreda srednjih škola s područja Vukovarsko-srijemske županije, autori ukazuju na rezultate utjecaja pandemije koronavirusa na zadovoljstvo mladih svakodnevnicom i načinom na koji je pandemija utjecaja na svrhu korištenja novih internetskih tehnologija. Rezultatima istraživanja pokazuje kako su „mladima mjere ograničene fizičke interakcije s vršnjacima negativno utjecale na kvalitetu provođenja slobodnog vremena”, na povećanu upotrebu interneta u obrazovne svrhe, a najveći je porast zabilježen u upotrebi interneta za usavršavanje i traženje informacija. Rezultati također pokazuju da „4/5 mladih smatra kako je važno imati pristup internetu te mogućnost da putem njega pronađu informacije kada to požele, no istovremeno malo više od 70 % mladih prepoznaje i negati-

van utjecaj novih tehnologija” te navode da „ljudi zbog njih gube više vremena i postaju izoliraniji”. Iz svega navedenoga autori zaključuju da „unatoč bliskosti s novim tehnologijama, mladi pokazuju prednost za komunikaciju uživo prema onoj preko društvenih mreža”.

U jedanaestom poglavlju autori *Ivana Bendra, Katarina Perić Pavišić i Dražen Živić* u radu „Zadovoljstvo životom djece hrvatskih branitelja s područja Vukovarsko-srijemske županije” navode rezultate kvalitativnog istraživanja u kojem su sudjelovala djeca hrvatskih branitelja s područja Vukovarsko-srijemske županije. Na temelju rezultata analize polustrukturiranih intervjua metodom deduktivne tematske analize iskaza sudionika istraživanja prikazani su rezultati o zadovoljstvu cjelokupnim životom te u odnosu prema stavovima o zadovoljstvu sljedećim aspektima života: mjestom stanovanja, poslom/mogućnošću zapošljavanja, financijskom situacijom, zdravljem, odnosima u obitelji odrastanja, odnosima sa supružnikom/partnerom i djecom, provođenjem slobodnog vremena, društvenim životom te uključenosti u život zajednice. Dobivenim rezultatima dodatno se pokazuje i odnos između senzibiliteta prema očevima hrvatskim braniteljima, percepcije nerazmjera među željama i postignutim te namjere da se nastavi živjeti u Vukovarsko-srijemskoj županiji. Rezultatima istraživanja ukazuju da su djeca hrvatskih branitelja s područja VSŽ-a u velikoj mjeri zadovoljna vlastitim cjelokupnim životom, da pozitivno vrednuju mjesto u kojemu stanuju, a zadovoljni su i trenutačnim zdravljem, zaposlenjem i društvenim životom, dok su manje zadovoljni vlastitom financijskom situacijom i iskustvima odrastanja u progonstvu. Dobiveni rezultati također ukazuju da su djeca hrvatskih branitelja manje spremna napustiti ovo područje zbog senzibiliteta prema očevim zaslugama u stvaranju Republike Hrvatske.

U posljednjem, dvanaestom poglavlju, objavljen je rad koji je napisao *Vinko Vrbanac* pod nazivom „Obrana Vukovara – dio Strategijske obrambene operacije 91./92. godine”. Rad je nastao kao svjedočanstvo ratnog sudionika, spada u važno memoarsko gradivo, a svrha mu je upozoriti na neka od glavnih obilježja Strategijske obrambene operacije u nadležnosti Zapovjedništva 1. Operativne zone Osijek. Autor opisuje obrambene bitke brigada iz ove operativne zone i njihovu važnost za obranu Vukovara, obranu ostalog teritorija Slavonije i sprečavanje širenja napada neprijatelja i daljnje napredovanje prema Varaždinu i Zagrebu.